EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 1.10.2019
COM(2019) 445 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Aruanne ekspordilubade kohta, mis anti 2017. ja 2018. aastal kooskõlas määrusega, mis käsitleb kauplemist teatavate kaupadega, mida on võimalik kasutada surmanuhtluse täideviimiseks, piinamiseks või muul julmal, ebainimlikul või alandaval moel kohtlemiseks või karistamiseks

1. Sissejuhatus

Nõukogu määrusega (EÜ) nr 1236/2005, mis käsitleb kauplemist teatavate kaupadega, mida on võimalik kasutada surmanuhtluse täideviimiseks, piinamiseks või muul julmal, ebainimlikul või alandaval moel kohtlemiseks või karistamiseks,[1] on kehtestatud teatavad kaubanduspiirangud. Need piirangud hõlmavad eeskätt peaaegu täielikku keeldu eksportida Euroopa Liidust ja importida Euroopa Liitu II lisas nimetatud kaupu ning eelneva loa nõuet teatavate muude III lisas või IIIa lisas loetletud kaupade eksportimisel.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. jaanuari 2019. aasta määrusega (EL) 2019/125, mis käsitleb kauplemist teatavate kaupadega, mida on võimalik kasutada surmanuhtluse täideviimiseks, piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks (edaspidi „määrus (EL) 2019/125“)[2] kodifitseeriti ja tunnistati kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1236/2005[3].

Määruse (EL) 2019/125 artikli 26 lõikes 3 on sätestatud, et liikmesriigid esitavad avaliku iga-aastase tegevusaruande, milles antakse teavet saadud taotluste arvu, nendes taotlustes käsitletud toodete ja riikide ning nende taotluste suhtes tehtud otsuste kohta. Artikli 26 lõikes 4 on sätestatud, et komisjon koostab liikmesriikide avaldatud iga-aastastest tegevusaruannetest koosneva aastaaruande ja teeb selle üldsusele kättesaadavaks.

Käesolevas esimeses aruandes esitatakse teavet lubade kohta, mille liikmesriigid on andnud 2017. ja 2018. aastal selliste kaupade eksportimiseks, mida on võimalik kasutada piinamiseks või surmanuhtluse täideviimiseks[4].

Kõik 28 liikmesriiki teatasid artikli 11 lõike 1 ja artikli 16 lõike 1 alusel antud ja andmata jäetud ekspordilubade arvu ning nimetasid nende lubadega hõlmatud kaubad ja sihtriigid. Kõik liikmesriigid peale ühe teatasid ka nende kaupade arvu või kogused, mille eksportimiseks luba oli antud, ja nimetasid lõppkasutajate kategooriad, kellele asjaomased kaubad tarnitakse.

---

1 ELT L 200, 30.7.2005, lk 1.

2 ELT L 30, 31.1.2019, lk 1.

3 Muudatuste loetelu on esitatud määruse (EL) 2019/125 X lisas.

4 Aruanne ei sisalda teavet selle kohta, kuidas eksportijad kasutasid IV lisas (määruse (EL) 2019/125 V lisas) loetletud kaupade eksportimiseks liidu üldist ekspordiluba.

Määruse (EL) 2019/125 kohased load

Määruse (EL) 2019/125 artikli 11 lõikes 1 ja artikli 16 lõikes 1 on sätestatud, et vastavalt III lisas ja IV lisas loetletud kaupade eksportimiseks[5] on vaja luba. III lisa on teatavate kaupade kohta, mida on võimalik kasutada piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks. IV lisas on loetletud teatavad kaubad, mida on võimalik kasutada surmanuhtluse täideviimiseks. Välja arvatud juhul, kui IV lisas loetletud kaupade eksportimiseks kasutatakse V lisas sätestatud liidu üldist ekspordiluba, tuleb hankida I lisas nimetatud asjaomase liikmesriigi pädevalt asutuselt luba.

Liidu üldises ekspordiloas loetletud sihtkohtadesse saab tavaliselt eksportida liidu üdise ekspordiloa alusel, ilma et oleks vaja hankida liikmesriigi välja antavat individuaalset luba või koondluba. Need sihtkohad on riigid, kes on kaotanud surmanuhtluse kõigi kuritegude eest ja on kinnitanud seda rahvusvahelise kohustuse võtmisega. Samas, kui on põhjust kahelda eksportija suutlikkuses liidu üldise ekspordiloa tingimustest või ekspordikontrolli käsitlevatest õigusaktidest kinni pidada, võib pädev asutus keelata eksportijal kasutada kõnealust luba.

Määruse (EL) 2019/125 artikli 20 lõikes 2 on sätestatud, et liikmesriigi antav ekspordiluba võib olla individuaalne luba (luba eksportida ühele kolmanda riigi lõppkasutajale või kaubasaajale) või koondluba (luba eksportida ühele või mitmele kindlaksmääratud lõppkasutajale või edasimüüjale ühes või mitmes kindlaksmääratud kolmandas riigis)[6].

Määruse artiklitega 3, 4 ja 5 on keelatud II lisas loetletud kaupade eksport, import ja transiit. Pädev asutus võib teha sellest keelust erandi, kuid vaid juhul kui tõendatakse, et asjaomaseid kaupu kasutatakse nende ajaloolist tähtsust silmas pidades üksnes avalikuks eksponeerimiseks muuseumis (kas kolmandas riigis või artikli 4 puhul liikmesriigis).

[5] Määruse (EL) 2019/125 artikli 2 punktis d on määratletud eksport kui „kaupade väljaviimine liidu tolliterritooriumilt, sealhulgas tollideklaratsiooni nõudvate kaupade väljaviimine ning kaupade väljaviimine pärast ladustamist vabatsoonis Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 952/2013 tähenduses“.

[6] Mõistete „individuaalne luba“ ja „koondluba“ täielik määratlus on esitatud artiklis 2, vastavalt punktides p ja q.

2. Antud ja andmata jäetud load

2.1 2018. aastal oli teatatud lubade koguarv 231, kusjuures lubade andmisest andis teada 11 liikmesriiki. 2017. aastal oli teatatud lubade koguarv 292 ja lube andis 12 liikmesriiki. Ülejäänud liikmesriigid teavitasid komisjoni, et nad ei olnud saanud ühtki määruse (EL) 2019/125 kohast loataotlust.

Kuna määruse artiklis 2 esitatud individuaalse loa ja koondloa määratlus ei sisalda kvantitatiivset elementi, ei anna antud lubade arv aimu lubadega hõlmatud kaupade arvust ega kogusest. Puuduliku pildi annavad ka kogu EList lubade alusel eksporditud kaupade arvu või koguse arvutused, sest üks liikmesriik ei esitanud kaupade arvu või koguste ja asjaomaste lõppkasutajate kategooriate kohta mingit teavet.

2.2 Mõni liikmesriik teatas, et ta ei olnud saanud ühtki taotlust. Seda, miks mõnele liikmesriigile ei laekunud ühtki individuaalse ekspordiloa või ekspordi koondloa taotlust, võivad selgitada järgmised asjaolud.

Esiteks on määruse (EL) 2019/125 III ja IV lisas sätestatud loetelu kaupadest, mille puhul on vaja ekspordiluba, üsna piiratud ning määruses sätestatud ekspordiloa nõuet ei kohaldata kaupade tarnimisel liidu tolliterritooriumil asuvatele klientidele.

Teiseks on määruse artikli 20 lõikes 2 sätestatud, et eksportija peab hankima loa selle liikmesriigi pädevalt asutuselt, kus ta elab (füüsiline isik) või asub (juriidiline isik).

Lõpetuseks toimub osa teatavate IV lisas loetletud anesteetikumide ekspordist määruse (EL) 2019/125 V lisas sätestatud liidu üldise ekspordiloa alusel. Neid kaupu võib eksportida V lisas loetletud riikidesse tavaliselt ilma individuaalse või koondloata.

2.3 Määrusega (EL) 2019/125 on kehtestatud ekspordiloa nõue, et pädevad asutused kontrolliksid, kas leidub märke sellest, et eksportimise korral võidakse kaupu kasutada piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks (III lisa) või surmanuhtluse täideviimiseks (IV lisa). Selleks on määruse artikli 20 lõikes 8 sätestatud, et pädevale asutusele tuleks esitada „täielik teave eelkõige konkreetse lõppkasutaja, sihtriigi ja kaupade lõppkasutuse kohta“.

Vaatlusaluse kahe aasta jooksul teatati üheksa ekspordiloataotluse rahuldamata jätmisest: viiest 2018. aastal ja neljast 2017. aastal. 2018. aasta taotluse rahuldamata jätmise juhtumid, millest teada anti, hõlmasid kavandatud tehinguid klientidega Bangladeshis, Hiinas (Macaus), Egiptuses, Moldovas ja Vietnamis, 2017. aastal puudutasid keeldumised kavandatud tehinguid klientidega Côte d'Ivoire'is, Kasahstanis, Togos ja Moldovas. Tehingud, mille jaoks jäeti luba andmata, puudutasid eelkõige III lisas loetletud kaupu. Tehingud Bangladeshi ja Egiptusega oleksid siiski hõlmanud IV lisas loetletud kaupu.

Selline taotluse rahuldamata jätmine, mida nimetatakse mitteametlikus kõnepruugis ka taotluse rahuldamisest keeldumiseks, tähendab tavaliselt seda, et eksportija ei ole esitanud pädevale asutusele piisavalt teavet, millest oleks näha, et asjaomaseid kaupu kavatsetakse kasutada õiguspärasel eesmärgil. Teisisõnu ei tähenda keeldumine tingimata seda, et olid olemas tõendid, mis osutasid kavatsusele kasutada kaupu piinamiseks või surmanuhtluse täideviimiseks.

2.4 Teabes, mille liikmesriigid esitasid komisjonile, ei tehtud tavaliselt vahet individuaalsetel lubadel ja koondlubadel. Üks liikmesriik märkis, et oli andnud kolm koondluba III lisas loetletud kaupade eksportimiseks. Need load hõlmasid kaupu, mida teatavad riigiasutused kavatsesid kasutada oma ülesannete täitmiseks välismaal.

2.5 Määruse (EL) 2019/125 artiklitega 3, 4 ja 5 on keelatud II lisas loetletud kaupade eksport, import ja transiit. Määrusega lubatakse pädeval asutusel teha sellest keelust erand, kuid vaid juhul kui tõendatakse, et asjaomaseid kaupu kasutatakse nende ajaloolist tähtsust silmas pidades üksnes avalikuks eksponeerimiseks muuseumis (kas kolmandas riigis või artikli 4 puhul liikmesriigis). Pädevad asutused teatasid, et nad ei ole 2017. ja 2018. aastal selliseid lube andnud.

2.6 Käesoleva aruande 1. lisas esitatakse teavet 2017. ja 2018. aastal liikmesriikides antud ekspordilubade arvu kohta. Teave liikmesriikides antud lubade arvu kohta ei hõlma liidu üldise ekspordiloa alusel toimunud eksporti (määruse (EL) 2019/125 V lisa).

3. Lõppkasutajad

3.1 Komisjonile laekunud teabe põhjal on võimalik vahet teha IV lisas loetletud kaupade lõppkasutusel õiguskaitse eesmärgil, turvafirmade poolt ja meditsiinis (haiglates ja veterinaarias), kaupade (eelkõige III lisas nimetatud pipragaasi) kasutamisel tööstuses ja kaupade eksportimisel kaubandusettevõtetele.

3.2 Esitatud teabest on näha, et kaubandusettevõtetel on tähtis osa kaasaskantavate elektrišokirelvade, kaasaskantavate relvade või seadmete, millega doseeritakse tegutsemisvõimetuks muutvat või ärritavat keemilist ainet, ning tiopentaal naatriumsoola eksportimisel. Ei ole selge, kas kõnealuse ekspordi hindamisel kohaldati analoogia alusel määruse (EL) 2019/125 artikli 12 lõiget 3, millega on reguleeritud, kuidas pädev asutus peaks hindama pelargoonhappe vanillüülamiidi (PAVA) ja pipragaasi[7] eksportimist edasimüüjale.

3.3 Nagu eespool öeldud, ei esitanud üks liikmesriik teavet oma lubadega hõlmatud lõppkasutajate kategooriate kohta.

[7] Vt määruse (EL) 2019/125 III lisa punktid 3.2 ja 3.3.

3.4 Käesoleva aruande 2. ja 3. lisas on kokku võetud lubatud ekspordi mahtu ja lõppkasutust käsitlev teave, mis esitati komisjonile vastavalt 2017. ja 2018. aastal.

4. Ekspordilubadega hõlmatud kaubad ja sihtriigid

4.1 Pädevate asutuste esitatud teave hõlmab mõnel juhul lube, mis on antud IV lisas loetletud kaupade eksportimiseks liidu üldises ekspordiloas (määruse (EL) 2019/125 V lisa) loetletud sihtkohtadesse. Selline eksport on tavaliselt võimalik liidu üdise ekspordiloa alusel, ilma et oleks vaja hankida liikmesriigi välja antavat individuaalset luba või koondluba. Ei ole selge, kas liidu üldise ekspordiloa tingimused ei olnud neil juhtudel täidetud või on sellele mingi muu selgitus. Näiteks on võimalik, et eksportija eelistas hankida individuaalse või koondloa.

4.2 Üks liikmesriik ei täpsustanud, milliseid kaupu IV lisas loetletud kaupadest teatatud load hõlmasid. Selle liikmesriigi lubatud ekspordi sihtkohad on loetletud kokkuvõtva tabeli real „muu või IV lisas määratlemata“.

4.3 Üks teine liikmesriik teatas, et kaupu oli „eksporditud“ ühele Kanalisaarele. Seda teavet ei võetud käesoleva aruande koostamisel arvesse, sest selline tarnimine ei liigitu määruse (EL) 2019/125 artikli 2 punktis d määratletud ekspordiks.

4.4 Käesoleva aruande 4. ja 5. lisas esitatakse teavet 2017. ja 2018. aastal liikmesriikide poolt lubatud ekspordi sihtkohtade kohta. Konkreetse nime kasutamist sihtkohtade loetelus ei tuleks käsitada millegi enamana kui viitena selle nime alla tuntud (tolli)territooriumile.

———